

Asia: VN/11385/2020

Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallisen ilmasto- ja energiastrategian luonnos

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

Muu taho

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

kansalaisjärjestö

LAUSUNTO

-

- **Mikäli vastasit yhtyäsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse**

-

1) Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen (strategian luku 2.1)

-

Avoin vastaus kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ja nielujen kasvattamista koskien

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta lausua kansallisen ilmasto- ja energiastrategian luonnoksesta. Strategia on tärkeä osa Suomen kansallisten päästövähennysten suunnitelmallista toteuttamista. Finnwatch pitää tärkeänä, että ilmastopolitiikkaa tehdään tällä tapaa pitkäjänteisesti ja poikkileikkaavasti. Aivan kuten ilmasto lämmittävät päästöt myös niiden vähentämiseen tähtäävät päästöt seurannaisvaikutuksineen jakaantuvat kaikkialle yhteiskuntaan. Siten ilmastopoliittisilla toimilla voi olla merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi työllisyyteen, tulonjakoon ja muuhun oikeudenmukaisuuteen. Tätä näkökulmaa on syytä painottaa jatkossa yhä enemmän, jotta ilmastopolitiikan hyväksyttävyyttä säilyy toimien kiristyessä.

Strategialla ja sitä täydentävillä suunnitelmissa (kuten KAISU ja MISU) tähdätään samanaikaisesti sekä EU:n ilmastopolitiikan tavoitteisiin vuodelle 2030 että Suomen kansalliseen päätökseen saavuttaa

niin sanottu hiilineutraalius vuonna 2035. Samalla on muistettava, että näiden poliittisesti asetettujen tavoitteiden takana, ilmastopolitiikan perimmäisenä tarkoituksena tulee olla ilmastokriisin torjunta.

Maapallon kuumeneminen yli edes jossain määrin turvallisena pidetyn puolentoista asteen syrjii vakavalla tavalla lapsia ja tulevia sukupolvia ja aiheuttaa peruuttamatonta vahinkoa ja haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia ympäri maailman. Nämä vaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin jo ennestään heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin. Ilmastokriisin oikeudenmukaisen ratkaisemisen näkökulmasta on siten muistettava, että edellä esitettyjä ilmastotavoitteita, joihin suunnitelmalla tähdätään, ei voida pitää riittävinä. EU:n 2030-tavoite on parhaillaan valmisteltavan kiristyneen jälkeenkin riittämätön suhteessa puolentoista asteen tavoitteeseen (<https://climateactiontracker.org/countries/eu/>). Myöskään Suomen hiilineutraaliustavoite vuodelle 2035 ei ole riittävän tiukka, jos huomioidaan IPCC:n turvallisimmat hiilibudjetit (https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_SPM_final.pdf) sekä hillintätoimien globaali oikeudenmukaisuus kattaen sekä Suomen historialliset päästöt että nykyisen vaurauden tuomat mahdollisuudet ilmastotoimiin (https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2018/10/Ilmastopaneelin-muistio_hyvaksyty_4.6.2018.pdf). EU:n pitkän aikavälin ilmastotavoitteen ja ilmastokriisin voimistuvien vaikutusten perusteella voidaan pitää mahdollisena tai peräti todennäköisenä, että unionin ilmastopolitiikka kiristyy huomattavasti viimeistään vuoden 2030 jälkeen, ja tähän, jopa Suomen omaa hiilineutraaliuspolkua jyrkempään tahtiin, olisi syytä varautua myös ilmasto- ja energiastrategiassa nykyistä tiukemmin toimin ja tavoittein.

2) Uusiutuvan energian edistäminen (strategian luku 2.2)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus uusiutuvan energian edistämistä koskien

-

3) Vety ja sähköpolttoaineet (strategian luku 2.3)

-

Avoin vastaus vetyä ja sähköpolttoaineita koskien

Vety ja muut sähköpolttoaineet ovat vähintään siirtymävaiheen ratkaisuna tärkeä tapa vähentää päästöjä niillä sektoreilla, joilla suora sähköistäminen ei ole mahdollista. Suomen vetystrategiassa tulisi korostaa luonnoksessa esitettyä selvemmin, että vedyn tuotannossa on pyrittävä päästöttömyyteen koko arvoketju huomioiden. Vedyn valmistaminen maakaasusta ei ole päästötöntä, vaikka prosessipäästöt otettaisiin talteen, jos maakaasun tuotannossa tai kuljetuksessa on karannut metaania ilmakehään.

Toinen tärkeä huomioitava seikka on ilmastotoimien laskeminen päästöttömän vedyn saatavuuden varaan. Vedystä odotetaan ratkaisua monien toimialojen päästöihin, mutta varsinkin puhtaan, elektrolyysillä valmistettavan vedyn tarjonnan kehittyminen voi viedä aikaa, koska sähkön kysyntä kasvaa myös muualla yhteiskunnassa. Siksi on tärkeää, ettei vedyn käyttöön ladata epärealistisia

toiveita, jotka vievät tilaa ja huomiota muilta esimerkiksi energiatehokkuuteen tai kulutuksen vähentämiseen perustuvilta ratkaisuilta.

4) Energiatehokkuuden edistäminen (strategian luku 2.4)

-

Avoin vastaus energiatehokkuuden edistämistä koskien

On hyvä, että strategiassa nostetaan esiin energianeuvonta tapana edistää kotitalouksien kestäviä energiaratkaisuja. Pelkän neuvontapalveluiden resursoinnin lisäksi on muun muassa aktiivisella viestinnällä varmistettava, että palvelua käytetään kaikkialla. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että palvelut ovat helposti saavutettavissa myös heikossa asemassa olevissa sosioekonomisissa ryhmissä, jotka voivat kärsiä energiaköyhyydestä.

5) Energian toimitus- ja huoltovarmuus (strategian luku 2.5)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus energian toimitus- ja huoltovarmuutta koskien

-

6) Ydinenergian käyttö (strategian luku 2.6)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus ydinenergian käyttöä koskien

-

7) Energiamarkkinoiden kehittäminen (strategian luku 2.7)

-

Avoin vastaus energiamarkkinoiden kehittämistä koskien

On hyvä, että strategiassa nostetaan esiin energiamarkkinoiden kehittäminen aiempaa monipuolisemmaksi muun muassa laajentamalla mahdollisuuksia hyödyntää hukkalämpöä kaukolämpöverkoissa.

Kysyntäpuolen ilmastoratkaisut jäävät usein liian pienelle huomiolle. Siksi on hyvä, että strategiassa nostetaan useassa kohdassa esiin ratkaisuja, joilla pyritään tehostamaan energian loppukäyttöä. Sähkön ja lämmön kysyntäjousten edistäminen älykkäillä ratkaisuilla on yksi tärkeä osa tätä.

Finnwatch kannattaa lämpimästi myös sitä, että Suomessa laaditaan strategian mukaisesti tuore selvitys energiaköyhyydestä. Tämä tieto tukee entistä vaikuttavamman kulutukseen kohdistuvan hintaohjauksen käyttöönottoa ja auttaa suunnittelemaan indikaattoreita vaikutusten seuraamiseen sekä varmistamaan riittävät kompensatiomekanismit vähävaraisten tukemiseksi siirtymässä.

8) Tutkimus, innovointi ja kilpailukyky (strategian luku 2.8)

-

Avoin vastaus tutkimusta, innovointia ja kilpailukykyä koskien

Finnwatch kannattaa teknisten negatiivisten päästöjen eli hiilidioksidin poistoratkaisujen sääntelykehikon luomista. Kyseessä on vielä kehittymätön ja ilmastokriisin ratkaisemisen näkökulmasta välttämätön teknologia. Tällä hetkellä kompensatiomarkkinoilla teknisten ratkaisujen kysyntä ylittää korkeista hinnoista huolimatta tarjonnan. Nopeilla ratkaisuilla Suomi voisi hyötyä edelläkävijänä tästä kysynnästä ja rahoittaa pilottihankkeita kompensatiomarkkinoiden kysynnällä.

9) Verotus (strategian luku 2.9)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus verotusta koskien

-

10) Ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistaminen (strategian luku 2.10)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus ilmastomuutokseen sopeutumista koskien

-

11) EU-vaikuttaminen (strategian luku 2.11)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus EU-vaikuttamista koskien

-

1) Ilmastotavoitteiden saavuttaminen (strategian luku 3.1)

-

Avoin vastaus ilmastotavoitteiden saavuttamista koskien

Suomen tulisi pyrkiä siihen, että jokaisen sektorin tavoitteet saavutetaan ilman joustojen käyttöä. Nyt taakanjakosektorilla aiotaan hyödyntää täysimääräisesti joustoa sekä päästökaupasta että maankäyttösektorilta. Sen sijaan, että nämä joustot otetaan jo suunnitteluvaiheessa täysimääräisesti käyttöön, tulisi niiden käyttäminen jättää varotoimenpiteeksi, jota voidaan hyödyntää tarvittaessa, jos muut toimenpiteet eivät toteudu suunnitellulla tavalla. Sekä päästökauppa- että maankäyttösektoreilla on epävarmuuksia, jotka voivat vaikuttaa siihen, onko joustoja edes käytettävissä ja millä hinnalla. Molempiin vaikuttavat EU:n ilmastopolitiikan kiristämistä koskeva päätöksenteko on vielä kesken. Lisäksi maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa ei ole huomioitu riittävästi sitä, että teollisuuden tiekarttoissa arvioidaan puun kysynnän kasvavan selvästi (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211467X22000360>).

On myös pidettävä mielessä, että strategiassa käsitellyt tavoitteet eivät ole ilmastokriisin oikeudenmukaisen ratkaisemisen näkökulmasta riittäviä ja niitä tulisi kiristää (ks. lausunnon ensimmäinen vastaus).

2) Valtiontalousvaikutukset (strategian luku 3.2)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus valtiontalousvaikutuksia koskien

-

3) Kansantalousvaikutukset (strategian luku 3.3)

-

Avoin vastaus kansantalousvaikutuksia koskien

Strategiassa käsitellään tiiviisti ilmastotoimien muun muassa alueellisia vaikutuksia ja vaikutuksia työllisyyteen. Kotitalouksiin kohdistuvien vaikutusten kohdalla todetaan, että ”ilmastotoimien hintoja nostavat vaikutukset näkyvät kotitalouksien osalta ennen kaikkea asumisen ja liikenteen palvelujen kulutuksessa, mutta välillisesti vaikutukset näkyvät myös muiden tuotteiden ja palveluiden hinnoissa”. Strategiassa arvioidaan, että vaikutukset ovat suhteellisesti suurempia keski- ja suurituloisille, koska he kuluttavat energiaa ja etenkin energiaintensiivisiä palveluja sekä absoluuttisesti että suhteellisesti enemmän kuin pienempituloiset kotitaloudet.

Oikeudenmukaisuuden näkökulmasta olisi tärkeää käsitellä myös sitä, miten hintojen nousu vaikuttaa kaikkein vähävaraisimpiin kotitalouksiin ja miten näitä vaikutuksia voidaan kompensoida.

4) Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset (strategian luku 3.4) sekä sukupuolivaikutukset (strategian luku 3.5)

-

Avoin vastaus perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia sekä sukupuolivaikutuksia koskien

Strategiassa on käsitelty melko kattavasti ja sektorikohtaisesti toimenpiteiden sukupuolivaikutuksia. Vastaava tarkastelu tulisi tehdä myös laajemmin perusoikeuksien ja oikeudenmukaisen siirtymän näkökulmista. Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuus ja oikeudenmukainen siirtymä ovat kirjattuina niin Pariisin ilmastopöytäkirjaan

(https://unfccc.int/sites/default/files/english_pari_agreement.pdf) kuin ihmisoikeuselinten (mm. <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/reports/2020/report-just-transition-economic-recovery-eradicating-poverty-within>) ja kansainvälisen työjärjestö ILO:n suositukseen

(https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf) sekä edellytyksenä YK:n ns. Agenda 2030 -tavoitteiden saavuttamiselle

(https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021-twg_3-exesummarie-062321.pdf). Tästä huolimatta oikeudenmukainen siirtymä sivuutettiin teollisuuden tiekartoissa lähes täysin

(<https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/eri-toimialojen-vahahiilisyysuunnitelmissa-huomioitava-oikeudenmukainen-siirtyma-paremmiin>) ja on varsin heikosti mukana KAISU:ssa ja MISU:ssa.

5) Vaikutus energiajärjestelmään (strategian luku 4)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus energiajärjestelmävaikutuksia koskien

-

Suomen vetystrategia

-

Avoim vastaus Suomen vetystrategiaa koskien

Vety ja muut sähköpolttoaineet ovat vähintään siirtymävaiheen ratkaisuna tärkeä tapa vähentää päästöjä niillä sektoreilla, joilla suora sähköistäminen ei ole mahdollista. Suomen vetystrategiassa tulisi korostaa luonnoksessa esitettyä selvemmin, että vedyn tuotannossa on pyrittävä päästöttömyyteen koko arvoketju huomioiden. Vedyn valmistaminen maakaasusta ei ole päästötöntä, vaikka prosessipäästöt otettaisiin talteen, jos maakaasun tuotannossa tai kuljetuksessa on karannut metaania ilmakehään.

Toinen tärkeä huomioitava seikka on ilmastotoimien laskeminen päästöttömän vedyn saatavuuden varaan. Vedystä odotetaan ratkaisua monien toimialojen päästöihin, mutta varsinkin puhtaan, elektrolyysillä valmistettavan vedyn tarjonnan kehittyminen voi viedä aikaa, koska sähkön kysyntä kasvaa myös muualla yhteiskunnassa. Siksi on tärkeää, ettei vedyn käyttöön ladata epärealistisia toiveita, jotka vievät tilaa ja huomiota muilta esimerkiksi energiatehokkuuteen tai kulutuksen vähentämiseen perustuvilta ratkaisuilta.

Avoim vastaus muita Ilmasto- ja energiastrategian osia koskien

Luku "3.7 Strategian seuranta ja raportointi" saisi sisältää myös kirjauksen ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuusvaikutuksien arvioinnista esimerkiksi ilmastovuosikertomuksen yhteydessä. Seurattavia indikaattoreita voisivat olla esimerkiksi toimien vaikutukset toimeentuloon ja tulonjakoon. Tällöin vaikutuksia voidaan seurata ja niihin voidaan tarvittaessa reagoida.

Leipola Lasse
Finnwatch ry